



## Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (drugo vijeće)

7. prosinca 2023.\*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Socijalna politika – Jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja – Direktiva 2000/78/EZ – Članak 2. stavak 5. – Zabrana diskriminacije na temelju dobi – Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom – Članak 19. – Neovisno življenje i uključenost u zajednicu – Povelja Europske unije o temeljnim pravima – Članak 26. – Društvena i profesionalna uključenost osoba s invaliditetom – Usluga osobne pomoći za osobe s invaliditetom – Oglas za radno mjesto u kojem se navode najniža i najviša dob tražene osobe – Uzimanje u obzir želja i interesa osobe s invaliditetom – Opravdanje”

U predmetu C-518/22,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Bundesarbeitsgericht (Savezni radni sud, Njemačka), odlukom od 24. veljače 2022., koju je Sud zaprimio 3. kolovoza 2022., u postupku

**J. M. P.**

protiv

**AP Assistenzprofis GmbH,**

SUD (drugo vijeće),

u sastavu: A. Prechal, predsjednica vijeća, F. Biltgen, N. Wahl, J. Passer i M. L. Arastey Sahún (izvjestiteljica), suci,

nezavisni odvjetnik: J. Richard de la Tour,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za osobu J. M. P., T. Nick, *Rechtsanwalt*,
- za društvo AP Assistenzprofis GmbH, O. Viehweg, *Rechtsanwalt*,
- za vladu Helenske Republike, V. Baroutas i M. Tassopoulou, u svojstvu agenata,

\* Jezik postupka: njemački

- za poljsku vladu, B. Majczyna, u svojstvu agenta,
- za portugalsku vladu, P. Barros da Costa i A. Pimenta, u svojstvu agenata,
- za Europsku komisiju, D. Martin i E. Schmidt, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 13. srpnja 2023.,  
donosi sljedeću

### Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 2. stavka 5., članka 4. stavka 1., članka 6. stavka 1. i članka 7. Direktive Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja (SL 2000., L 303, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 1., str. 69. i ispravak SL 2020., L 63, str. 9.), u vezi s Poveljom Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja), te Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom, koja je u ime Europske unije odobrena Odlukom Vijeća 2010/48/EZ od 26. studenoga 2009. (SL 2010., L 23, str. 35.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 66., str. 55.) (u daljnjem tekstu: Konvencija UN-a).
- 2 Taj je zahtjev podnesen u okviru spora između osobe J. M. P. i društva AP Assistenzprofis GmbH, pružatelja usluga pomoći i savjetovanja za osobe s invaliditetom, u pogledu isplate novčane naknade koju je osoba J. M. P. zatražila zbog diskriminacije na temelju dobi do koje je došlo u okviru postupka zapošljavanja.

### Pravni okvir

#### *Međunarodno pravo*

- 3 U skladu s preambulom Konvencije UN-a:

„Države stranke ove Konvencije,

[...]

- (c) *Potvrđujući* univerzalnost, nedjeljivost i međusobnu ovisnost svih ljudskih prava i temeljnih sloboda kao i potrebu da se osobama s invaliditetom zajamči njihovo puno uživanje bez diskriminacije,

[...]

- (h) *Priznajući* također da diskriminacija bilo koje osobe na osnovi invaliditeta predstavlja povredu prirođenog dostojanstva i vrijednosti čovjeka,

[...]

(j) *Priznajući* potrebu promicanja i zaštite ljudskih prava svih osoba s invaliditetom, uključujući i one kojima je potrebna veća podrška,

[...]

(n) *Priznajući* važnost osobne autonomije i neovisnosti osoba s invaliditetom, uključujući slobodu izbora,

[...]

4 Člankom 1. te konvencije, naslovljenim „Svrha”, određuje se:

„Svrha ove Konvencije je promicanje, zaštita i osiguravanje punog i ravnopravnog uživanja svih ljudskih prava i temeljnih sloboda svih osoba s invaliditetom i promicanje poštivanja njihovog urođenog dostojanstva.

[...]

5 U članku 3. navedene konvencije, naslovljenom „Opća načela”, navodi se:

„Načela ove Konvencije su:

(a) poštivanje urođenog dostojanstva, osobne autonomije uključujući slobodu osobnog izbora i neovisnost osoba;

(b) nediskriminacija;

(c) puno i učinkovito sudjelovanje i uključivanje u društvo;

(d) poštivanje razlika i prihvaćanje osoba s invaliditetom kao dijela ljudske raznolikosti i čovječnosti;

[...]

6 Članak 5. te konvencije, naslovljen „Jednakost i nediskriminacija”, glasi:

„1. Države stranke prihvaćaju da su sve osobe jednake pred zakonom te imaju jednako pravo, bez ikakve diskriminacije, na jednaku zaštitu i jednaku korist na temelju zakona.

[...]

4. Posebne mjere potrebne za ubrzavanje ili ostvarivanje *de facto* jednakosti osoba s invaliditetom neće se smatrati diskriminacijom prema odredbama ove Konvencije.”

7 Članak 12. Konvencije UN-a, naslovljenim „Jednakost pred zakonom”, u stavku 2. predviđa:

„Države stranke će prihvatiti da osobe s invaliditetom imaju pravnu sposobnost (pravni položaj) na jednakoj osnovi kao i druge osobe u svim aspektima života.”

8 U skladu s člankom 19. te konvencije, naslovljenim „Neovisno življenje i uključenost u zajednicu”:

„Države stranke ove Konvencije priznaju jednako pravo svim osobama s invaliditetom na život u zajednici, s pravom izbora jednakim kao i za druge osobe, te će poduzeti djelotvorne i odgovarajuće mjere kako bi olakšale osobama s invaliditetom puno uživanje ovoga prava i punog uključenja i sudjelovanja u zajednici, uključujući i osiguranje sljedećeg:

- (a) mogućnosti da osobe s invaliditetom odaberu svoje mjesto boravka, gdje i s kim će živjeti, na ravnopravnoj osnovi s drugima, te da nisu obvezne živjeti bilo kojim nametnutim načinom života;
- (b) pristupa širokom rasponu usluga koje različite službe potpore pružaju osobama s invaliditetom u njihovom domu ili ustanovama za smještaj, uključujući osobnu asistenciju potrebnu za potporu življenju i za uključenje u zajednicu, kao i za sprečavanje izolacije ili segregacije iz zajednice;
- (c) ravnopravnog pristupa osoba s invaliditetom uslugama, objektima i prostorima, namijenjenima općoj populaciji, te njihove primjerenosti potrebama osoba s invaliditetom.”

### ***Pravo Unije***

9 U skladu s uvodnim izjavama 23. i 25. Direktive 2000/78:

„(23) Različito postupanje može se opravdati u vrlo malom broju slučajeva, ako određena značajka povezana s vjerom ili uvjerenjem, invaliditetom, dobi ili spolnom orijentacijom predstavlja stvarni ili odlučujući uvjet za obavljanje tog posla te ako je cilj opravdan, a zahtjev razmjeran. Takve bi slučajeve trebalo navesti u obavijesti koje države članice dostavljaju [Europskoj][k]omisiji.

[...]

(25) Zabrana diskriminacije na temelju dobi predstavlja bitan dio ispunjavanja ciljeva navedenih u smjernicama za zapošljavanje, kao i poticanja raznolikosti radne snage. Međutim, razlike u postupanju povezane s dobi mogu biti opravdane u određenim okolnostima te su stoga potrebne posebne odredbe koje se mogu razlikovati ovisno o stanju u pojedinoj državi članici. Stoga je važno razlikovati opravdano različito postupanje, posebice ono koje se temelji na legitimnim ciljevima politike zapošljavanja, tržišta rada i strukovnog osposobljavanja, od diskriminacije koja mora biti zabranjena.”

10 Članak 1. te direktive, naslovljen „Svrha”, glasi:

„Svrha ove Direktive je utvrditi opći okvir za borbu protiv diskriminacije na temelju vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolne orijentacije u vezi sa zapošljavanjem i obavljanjem zanimanja, kako bi se u državama članicama ostvarila primjena načela jednakog postupanja.”

11 Članak 2. navedene direktive glasi:

„1. Za potrebe ove Direktive, načelo jednakog postupanja’ znači nepostojanje bilo kakve izravne ili neizravne diskriminacije na temelju bilo kojeg od razloga iz članka 1.

2. Za potrebe stavka 1.:

- (a) izravna diskriminacija postoji ako se prema nekoj osobi postupa nepovoljnije nego što se postupa ili se postupalo ili bi se postupalo prema nekoj drugoj osobi u usporedivoj situaciji, zbog bilo kojeg od razloga iz članka 1.;

[...]

5. Ova Direktiva ne utječe na mjere koje proizlaze iz nacionalnog zakonodavstva, a koje su u demokratskom društvu potrebne zbog očuvanja javne sigurnosti, održanja javnog reda i prevencije kaznenih djela, radi zaštite zdravlja te zaštite prava i sloboda drugih ljudi”.

- 12 Članak 3. te direktive, naslovljen „Područje primjene”, u stavku 1. točki (a) određuje:

„U granicama nadležnosti prenesenih na Zajednicu, ova se Direktiva primjenjuje na sve osobe, bilo u javnom ili privatnom sektoru, uključujući javna tijela, u odnosu na:

- (a) uvjete za pristup zapošljavanju, samozapošljavanju ili uvjete za obavljanje zanimanja, uključujući mjerila odabira i uvjete za primanje u radni odnos, bez obzira na to o kojoj se vrsti djelatnosti radi te na svim profesionalnim razinama, uključujući napredovanje;”

- 13 Članak 4. Direktive 2000/78, naslovljen „Uvjeti za obavljanje zanimanja”, u stavku 1. predviđa:

„Neovisno o članku 2. stavcima 1. i 2., države članice mogu propisati da različito postupanje koje se temelji na značajki povezanoj s bilo kojim od razloga iz članka 1. ne predstavlja diskriminaciju kada, zbog prirode određenih profesionalnih djelatnosti ili zbog uvjeta u kojima se one obavljaju, takva značajka predstavlja stvarni i odlučujući uvjet za obavljanje određenog zanimanja, pod uvjetom da je cilj legitiman i zahtjev proporcionalan.”

- 14 Članak 6. te direktive, naslovljen „Opravdano različito postupanje na temelju dobi”, određuje:

„1. Neovisno o članku 2. stavku 2., države članice mogu predvidjeti da različito postupanje na temelju dobi ne predstavlja diskriminaciju ako su u kontekstu nacionalnog prava te razlike objektivno i razumno opravdane legitimnim ciljem, uključujući legitimitne ciljeve politike zapošljavanja, tržišta rada i strukovnog osposobljavanja, te ako su načini ostvarivanja tog cilja primjereni i nužni.

Takvo različito postupanje može, između ostalog, uključivati:

- (a) postavljanje posebnih uvjeta za pristup zapošljavanju i strukovnom osposobljavanju, za zapošljavanje i obavljanje zanimanja, uključujući uvjete u pogledu otkaza i naknada za rad, za mlade osobe, starije radnike i osobe koje su dužne skrbiti o drugima, radi poticanja njihove strukovne integracije ili osiguranja njihove zaštite;
- (b) određivanje minimalnih uvjeta u pogledu dobi, radnog iskustva ili godina provedenih u službi za pristup zapošljavanju ili određenim prednostima vezanim uz zaposlenje,
- (c) određivanje najviše dobi za zapošljavanje, koja se temelji na zahtjevima obuke za određeno radno mjesto ili na potrebi postojanja razumnog razdoblja zaposlenja prije umirovljenja.

[...]

- 15 Člankom 7. navedene direktive, naslovljenim „Pozitivne mjere”, predviđa se:

„1. Kako bi se osigurala potpuna jednakost u praksi, načelo jednakog postupanja ne sprječava države članice da zadrže ili donesu posebne mjere za sprječavanje ili izjednačavanje nepovoljnog položaja povezanog s bilo kojim od razloga iz članka 1.

2. U pogledu osoba s invaliditetom, načelo jednakog postupanja ne dovodi u pitanje pravo država članica da zadrže ili donesu odredbe o zaštiti zdravlja i sigurnosti na radu, kao i mjere kojima je cilj stvaranje ili zadržavanje odredbi ili mogućnosti za osiguranje ili poticanje uključivanja tih osoba u radno okruženje.”

### *Njemačko pravo*

*GG*

- 16 Članak 1. Grundgesetza für die Bundesrepublik Deutschland (Temeljni zakon Savezne Republike Njemačke), od 23. svibnja 1949. (BGBl. 1949. I, str. 1.), u verziji koja se primjenjuje na glavni postupak (u daljnjem tekstu: GG), glasi:

„1. Ljudsko je dostojanstvo nepovredivo. Dužnost je svake javne vlasti da ga poštuje i štiti.

2. Njemački narod zato nepovrediva i neotuđiva ljudska prava priznaje kao temelj svake zajednice, mira i pravde u svijetu.

[...]

- 17 Člankom 2. stavkom 1. GG-a predviđa se:

„Svatko ima pravo slobodno razvijati svoju osobnost, pod uvjetom da ne ugrožava prava drugih ljudi, ustavni poredak ili moralna načela.”

*AGG*

- 18 Allgemeines Gleichbehandlungsgesetzom (Opći zakon o jednakom postupanju), od 14. kolovoza 2006. (BGBl. 2006 I, str. 1897., u daljnjem tekstu: AGG), u njemačko se pravo prenosi Direktiva 2000/78.

- 19 U skladu s člankom 1. AGG-a:

„Svrha je ovog zakona spriječiti ili ukloniti svaku diskriminaciju na temelju rase ili etničkog podrijetla, spola, vjere ili uvjerenja, invalidnosti, dobi ili spolne orijentacije.”

- 20 Člankom 3. stavkom 1. AGG-a određeno je:

„Izravna diskriminacija postoji ako se prema nekoj osobi postupa nepovoljnije nego što se postupa ili se postupalo ili bi se postupalo prema nekoj drugoj osobi u usporedivoj situaciji, zbog bilo kojeg od razloga iz članka 1.; [...]

21 Članak 5. AGG-a navodi:

„Neovisno o razlozima navedenima u člancima 8. do 10. [...], različito se postupanje dopušta i kad se odgovarajućim i primjerenim mjerama nastoji spriječiti ili izjednačiti nepovoljan položaj koji postoji zbog bilo kojeg od razloga iz članka 1.”

22 Članak 7. stavak 1. AGG-a glasi:

„Radnici ne smiju trpjeti nikakvu diskriminaciju na temelju jednog od razloga iz članka 1. [...].”

23 Člankom 8. stavkom 1. AGG-a predviđa se:

„Nejednako postupanje zbog razloga iz članka 1. dopušteno je ako taj razlog, zbog prirode djelatnosti koju treba obavljati ili zbog uvjeta u kojima se obavlja, predstavlja stvarni i odlučujući uvjet za obavljanje određenog zanimanja, ako je svrha opravdana, a zahtjev proporcionalan.”

24 U skladu s člankom 10. AGG-a:

„Neovisno o članku 8., različito postupanje na temelju dobi dopušteno je i ako je objektivno i razumno opravdano legitimnim ciljem. Načini ostvarivanja tog cilja moraju biti primjereni i nužni. Takvo različito postupanje može, među ostalim, uključivati:

1. utvrđivanje posebnih uvjeta za pristup zapošljavanju i strukovnom osposobljavanju, za zapošljavanje i obavljanje zanimanja, uključujući uvjete u pogledu naknada za rad i prestanak radnog odnosa, za mlade osobe, starije radnike i osobe koje su dužne skrbiti o drugima, radi poticanja njihove strukovne integracije ili osiguranja njihove zaštite,

2. određivanje minimalnih uvjeta u pogledu dobi, radnog iskustva ili godina provedenih u službi za pristup zapošljavanju ili određenim prednostima vezanim uz zaposlenje,

3. određivanje najviše dobi za zapošljavanje, koja se temelji na zahtjevima posebne obuke za određeno radno mjesto ili na potrebi postojanja razumnog razdoblja zaposlenja prije umirovljenja,

[...]”

25 Člankom 15. AGG-a određuje se:

„1. U slučaju povrede zabrane diskriminacije poslodavac je dužan nadoknaditi time uzrokovanu štetu. [...]

2. Kad je riječ o neimovinskoj šteti, zaposlenik ima pravo zahtijevati primjerenu novčanu naknadu. [...].”

*SGB*

26 Članak 33. Sozialgesetzbucha, Erstes Buch (I) (Zakonik o socijalnoj sigurnosti, knjiga I.), od 11. prosinca 1975. (BGBl. 1975 I, str. 3015., u daljnjem tekstu: SGB I), navodi:

„Ako sadržaj prava ili obveza nije detaljno određen u pogledu njihove prirode ili opsega, prilikom njihova utvrđivanja valja uzeti u obzir osobne životne okolnosti nositelja prava ili obveznika, njegove

potrebe i sposobnost plaćanja te lokalne uvjete, pod uvjetom da to nije protivno odredbama prava. U tom pogledu treba poštovati želje nositelja prava ili obveznika ako su te želje razumne.”

- 27 Članak 8. stavak 1. Sozialgesetzbuch, Neuntes Buch (IX) (Zakonik o socijalnoj sigurnosti, knjiga IX) od 23. prosinca 2016. (BGBl. 2016 I, str. 3234., u daljnjem tekstu: SGB IX), glasi:

„Prilikom donošenja odluke o uslugama i pružanja usluga kojima se potiče sudjelovanje [u društvu] poštuju se opravdane želje ovlaštenika usluga. U tom se pogledu uzimaju u obzir i osobne životne okolnosti, dob, spol, obitelj te vjerske i svjetonazorske potrebe ovlaštenika usluga; u preostalom dijelu primjenjuje se članak 33. [SGB-a I]. [...]”

- 28 Člankom 78. stavkom 1. SGB-a IX predviđa se:

„Za samostalno i neovisno obavljanje dnevnih zadataka, uključujući organizaciju dana, pružaju se usluge pomoći. Te usluge osobito obuhvaćaju usluge za obavljanje općenitih svakodnevnih zadataka kao što su vođenje kućanstva, uspostavljanje društvenih odnosa, planiranje osobnog života, sudjelovanje u društvenim i kulturnim događanjima, provođenje slobodnog vremena, uključujući sportske aktivnosti te osiguravanje učinkovitosti medicinskih usluga i usluga koje je propisao liječnik. One uključuju komunikaciju s okolinom u tim područjima.”

### **Glavni postupak i prethodno pitanje**

- 29 Društvo AP Assistenzprofis, tuženik iz glavnog postupka, društvo je koje osobama s invaliditetom nudi usluge pomoći i savjetovanja s ciljem da im osigura samostalno i neovisno vođenje svakodnevnog života, u skladu s člankom 78. stavkom 1. SGB-a IX.
- 30 To je društvo u srpnju 2018. objavilo oglas za radno mjesto u kojem je navelo da osoba A., 28-godišnja studentica, traži osobne asistentice ženskog spola za pomoć u svim područjima svakodnevnog života, a koje su trebale biti „po mogućnosti, u dobi od 18 do 30 godina”.
- 31 Osoba J. M. P., tužiteljica iz glavnog postupka, koja je rođena 1968., javila se na taj oglas za radno mjesto i dobila niječan odgovor od društva AP Assistenzprofis.
- 32 Nakon što je svoja prava ostvarila izvansudskim putem, osoba J. M. P. podnijela je Arbeitsgerichtu Köln (Radni sud u Kölnu, Njemačka) tužbu protiv društva AP Assistenzprofis kako bi joj se nadoknadila šteta proizašla iz diskriminacije na temelju dobi, na temelju članka 15. stavka 2. AGG-a.
- 33 Osoba J. M. P. je u okviru te tužbe tvrdila, s jedne strane, da se, s obzirom na to da je oglas za radno mjesto bio namijenjen izričito osobama u dobi „od 18 do 30 godina”, moglo pretpostaviti da u postupku zapošljavanja nije bila izabrana samo zbog svoje dobi, što društvo AP Assistenzprofis nije osporavalo. S druge strane, tvrdila je da različito postupanje na temelju dobi koje iz toga proizlazi nije niti opravdano s obzirom na prirodu usluga osobne pomoći, niti dopušteno na temelju članka 8. stavka 1. ili članka 10. AGG-a, s obzirom na to da, među ostalim, određena dob nije relevantna za odnos povjerenja u okviru takve osobne pomoći.
- 34 Društvo AP Assistenzprofis zahtijevalo je da se navedena tužba odbije, pri čemu je tvrdilo da je eventualno različito postupanje na temelju dobi opravdano na temelju članka 8. stavka 1. ili članka 10. AGG-a. Djelatnost osobne pomoći obuhvaća vrlo osobnu i svakodnevnu pratnju, što



podrazumijeva stalnu ovisnost osobe koja prima pomoć. Prema tome, zahtjev koji se odnosi na određenu dob omogućava ispunjavanje strogo osobnih potreba osobe A., u okviru njezina društvenog života kao studentice na sveučilištu.

- 35 Prema mišljenju tuženika u glavnom postupku, na temelju članka 8. stavka 1. SGB-a IX valja uzeti u obzir opravdane želje i subjektivne potrebe svake osobe koja prima osobnu pomoć. U tom kontekstu opravdanu želju da osoba koja pruža tu pomoć bude određene dobi treba smatrati „stvarnim i odlučujućim uvjetom za obavljanje određenog zanimanja” u smislu članka 8. stavka 1. AGG-a, kako bi se mogao ostvariti cilj pružanja usluga iz članka 78. stavka 1. SBG-a IX, štiteći pravo osobnosti, u smislu članka 2. stavka 1., u vezi s člankom 1. GG-a. Društvo AP Assistenzprofis smatra da je navedeni zahtjev i proporcionalan. Usto, drži da je različito postupanje na temelju dobi, poput onoga o kojemu je riječ u glavnom postupku, dopušteno na temelju članka 10. AGG-a, s obzirom na to da je objektivno i razumno, da je opravdano legitimnim ciljem i da su načini ostvarivanja cilja osobne pomoći, navedenog u članku 78. SGB-a IX, primjereni i nužni.
- 36 Budući da je Arbeitsgericht Köln (Radni sud u Kölnu) prihvatio tužbu osobe J. M. P. i da je žalba koju je podnijelo društvo AP Assistenzprofis prihvaćena presudom Landesarbeitsgerichta Köln (Zemaljski radni sud u Kölnu, Njemačka), osoba J. M. P. podnijela je zatim reviziju protiv te presude sudu koji je uputio zahtjev, odnosno Bundesarbeitsgerichtu (Savezni radni sud, Njemačka).
- 37 Taj sud najprije utvrđuje, s jedne strane, da je situacija kao što je ona o kojoj je riječ u glavnom postupku obuhvaćena područjem primjene Direktive 2000/78 jer se odnosi na kriterije odabira za pristup zapošljavanju u smislu članka 3. stavka 1. točke (a) navedene direktive. S druge strane, smatra da je tužiteljica iz glavnog postupka, zbog niječnog odgovora tuženika iz glavnog postupka, bila izravno diskriminirana na temelju dobi u smislu članka 2. stavka 2. točke (a) te direktive.
- 38 Navedeni sud želi pojasniti da, u situaciji poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku, kada je riječ o posebnom slučaju osobne pomoći, u kojem i tužiteljica iz glavnog postupka i osoba s invaliditetom mogu tražiti zaštitu od diskriminacije, predmetnim zahtjevom za prethodnu odluku nastoji se pobliže odrediti u kojoj mjeri pravo tužiteljice iz glavnog postupka na učinkovitu zaštitu od diskriminacije na temelju dobi i pravo osobe s invaliditetom na djelotvornu zaštitu od diskriminacije na temelju njezina invaliditeta treba uskladiti s obzirom na Direktivu 2000/78, kojom se u pogledu zapošljavanja i obavljanja zanimanja konkretizira opće načelo nediskriminacije iz članka 21. Povelje.
- 39 U tom pogledu sud koji je uputio zahtjev pojašnjava, kao prvo, da se osobna pomoć, na temelju primjenjivog nacionalnog zakonodavstva, odnosno članka 8. SGB-a IX, u vezi s člankom 33. SGB-a I, temelji na načelu samoodređenja, čime se osobama s invaliditetom želi omogućiti da svoj svakodnevni život organiziraju na najsamostaliji i najnezavisniji mogući način, osobito uzimajući u obzir opravdane želje korisnikâ usluga pomoći. U skladu s člankom 78. stavkom 1. SGB-a IX, navedene usluge uključuju, među ostalim, usluge za obavljanje općenitih svakodnevnih zadataka kao što su vođenje kućanstva, uspostavljanje društvenih odnosa, planiranje osobnog života te sudjelovanje u društvenim i kulturnim događanjima.
- 40 Kao drugo, taj sud ističe da je, prema sudskoj praksi Suda, Direktiva 2000/78 jedan od akata Unije koji se odnose na pitanja uređena Konvencijom UN-a, tako da se na nju može pozivati u svrhu tumačenja navedene direktive (presuda od 11. rujna 2019., Nobel Plastiques Ibérica, C-397/18,

EU:C:2019:703, t. 39. i 40. te navedena sudska praksa), u mjeri u kojoj ta konvencija, osobito njezin članak 19., sadržava konkretne zahtjeve u pogledu toga da se osobama s invaliditetom omogući da žive s istom samostalnošću i slobodom izbora kao i druge osobe.

- 41 Kao treće, poštovanje navedenog prava na samostalnost i na slobodu izbora omogućava da se zajamči ljudsko dostojanstvo u smislu članka 1. Povelje odnosno članka 1. GG-a, uzimajući u obzir činjenicu da se osobna pomoć odnosi na sva područja života i da je stoga osoba koja pruža tu pomoć neizbježno i duboko uključena u privatnu i intimnu sferu osobe koja prima tu pomoć. Stoga treba poštovati želje dotične osobe s invaliditetom koja se koristi uslugama osobne pomoći, pod uvjetom da su te želje, u konkretnom slučaju, razumne.
- 42 Kao četvrto, kad je riječ o odredbama prava Unije kojima se može opravdati izravna diskriminacija na temelju dobi, u okolnostima poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku, sud koji je uputio zahtjev nastoji doznati, s jedne strane, može li se smatrati da jedan od razloga navedenih u članku 2. stavku 5. Direktive 2000/78 – kao što je zaštita prava i sloboda drugih ljudi – može opravdati takvu diskriminaciju, pri čemu ističe da, prema njegovu mišljenju, brojni elementi govore u prilog tomu da osobama s invaliditetom u okviru osobne pomoći treba zajamčiti takvo pravo na slobodu izbora.
- 43 S druge strane, taj sud ne isključuje mogućnost da se takva diskriminacija može opravdati na temelju članka 4. stavka 1. te direktive. Stoga osobito nastoji doznati predstavlja li želja koju je u okviru svojeg prava na samoodređenje izrazila osoba s invaliditetom – da osoba koja pruža osobnu pomoć pripada određenoj dobnoj skupini – „značajku” i, usto, može li davanje prednosti takvoj dobnoj skupini predstavljati „stvarni i odlučujući uvjet za obavljanje zanimanja” u smislu te odredbe.
- 44 Usto, postavlja se pitanje može li činjenica da nacionalni zakonodavac nastoji postići cilj – posredstvom prava na izražavanje opravdanih želja i slobode izbora osoba s invaliditetom prilikom pružanja usluga osobne pomoći – ojačavanja osobne samostalnosti navedenih osoba u njihovu svakodnevnom životu i njihove motivacije za sudjelovanje u društvu, činiti „legitiman cilj” u smislu članka 6. stavka 1. Direktive 2000/78.
- 45 Naposljetku, sud koji je uputio zahtjev nastoji doznati je li članak 7. te direktive, koji se odnosi na potpunu jednakost u profesionalnom životu, relevantan za opravdanje diskriminacije na temelju dobi u situaciji poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku.
- 46 U tim je okolnostima Bundesarbeitsgericht (Savezni radni sud) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Mogu li se članak 4. stavak 1., članak 6. stavak 1., članak 7. i/ili članak 2. stavak 5. Direktive 2000/78, s obzirom na odredbe [Povelje] i s obzirom na članak 19. [Konvencije UN-a], tumačiti na način da se u situaciji kao što je ona o kojoj je riječ u glavnom postupku može opravdati izravna diskriminacija na temelju dobi?”

### **O prethodnom pitanju**

- 47 Sud koji je uputio zahtjev svojim pitanjem u biti pita treba li članak 2. stavak 5., članak 4. stavak 1., članak 6. stavak 1. i/ili članak 7. Direktive 2000/78, u vezi s odredbama Povelje i člankom 19. Konvencije UN-a, tumačiti na način da im se protivi to da zapošljavanje osobe koja pruža osobnu

pomoć bude podvrgnuto uvjetu dobi, na temelju nacionalnog zakonodavstva kojim se predviđa uzimanje u obzir pojedinačnih želja osoba koje, zbog svojeg invaliditeta, imaju pravo na usluge osobne pomoći.

- 48 Najprije valja pojasniti, s jedne strane, da je situacija o kojoj je riječ u glavnom postupku obuhvaćena područjem primjene Direktive 2000/78 jer se postupak zapošljavanja osobe koja pruža osobnu pomoć, u okviru kojeg se traži da kandidati budu „po mogućnosti, u dobi od 18 do 30 godina”, odnosi na „uvjete za pristup zapošljavanju [...], uključujući mjerila odabira i uvjete za primanje u radni odnos” u smislu članka 3. stavka 1. točke (a) te direktive.
- 49 S druge strane, očito je da se niječan odgovor – koji je, na svoju prijavu, osoba J. M. P. primila od društva AP Assistenzprofis – temelji na njezinoj dobi i stoga predstavlja „izravnu diskriminaciju” na temelju dobi u smislu članka 2. stavka 2. točke (a) Direktive 2000/78.
- 50 U tim okolnostima valja provjeriti može li se takvo različito postupanje na temelju dobi opravdati s obzirom na Direktivu 2000/78.
- 51 Kad je riječ o članku 2. stavku 5. te direktive, koji treba najprije ispitati, valja istaknuti da, u skladu s tom odredbom, navedena direktiva ne utječe na mjere koje proizlaze iz nacionalnog zakonodavstva, a koje su u demokratskom društvu potrebne zbog očuvanja javne sigurnosti, održanja javnog reda i prevencije kaznenih djela, radi zaštite zdravlja te zaštite prava i sloboda drugih ljudi.
- 52 Iz sudske prakse Suda proizlazi da je, donošenjem navedene odredbe zakonodavac Unije htio na području zapošljavanja i obavljanja zanimanja spriječiti i riješiti sukob između, s jedne strane, načela jednakog postupanja i, s druge strane, potrebe osiguranja javnog reda, sigurnosti i zdravlja i prevencije kaznenih djela te zaštite prava i sloboda pojedinaca koji su nužni za funkcioniranje demokratskog društva. Stoga je odlučio da se u određenim slučajevima navedenima u članku 2. stavku 5. Direktive 2000/78, načela utvrđena tom direktivom ne primjenjuju na mjere koje sadržavaju razlike u postupanju na temelju nekog od razloga iz članka 1. te direktive, pod uvjetom da su te mjere ipak nužne za ostvarenje navedenih ciljeva (presuda od 12. siječnja 2023., TP (Audiovizualni montažer za javnu televiziju), C-356/21, EU:C:2023:9, t. 70. i navedena sudska praksa).
- 53 Budući da taj članak 2. stavak 5. uspostavlja odstupanje od načela zabrane diskriminacije, treba ga tumačiti usko (presuda od 12. siječnja 2023., TP (Audiovizualni montažer za javnu televiziju), C-356/21, EU:C:2023:9, t. 71. i navedena sudska praksa).
- 54 U konkretnom slučaju valja provjeriti, kao prvo, proizlazi li različito postupanje o kojem je riječ u glavnom postupku iz mjere predviđene nacionalnim zakonodavstvom, u skladu s navedenim člankom 2. stavkom 5.
- 55 U tom pogledu, iz spisa koji je dostavljen Sudu proizlazi da nacionalno zakonodavstvo o kojem je riječ u glavnom postupku, odnosno članak 8. stavak 1. SGB-a IX, u vezi s člankom 33. SGB-a I, predviđa da se prilikom donošenja odluke o uslugama osobne pomoći i njihova pružanja, kojima se potiče sudjelovanje osobe s invaliditetom u društvu, poštuju opravdane želje ovlaštenikâ tih usluga, ako su te želje razumne i uzimajući u obzir i osobne životne okolnosti, dob, spol, obitelj te vjerske i svjetonazorske potrebe navedenih ovlaštenika.

- 56 Stoga je razvidno da to zakonodavstvo dovoljno preciznim izričajem dopušta ili čak obvezuje pružatelje osobne pomoći da prilikom utvrđivanja osobne pomoći koju pružaju dotičnim osobama s invaliditetom poštuju njihove pojedinačne želje, uključujući, ovisno o slučaju, i one koje se odnose na dob osobe koja im treba pružati tu pomoć, te da donesu pojedinačne mjere kojima se primjenjuje navedeno zakonodavstvo vodeći računa o tim željama, među kojima i o toj da se zapošljavanje takve osobe podvrgne uvjetu dobi. U tim okolnostima, i pod uvjetom da to provjeri sud koji je uputio zahtjev, različito postupanje na temelju dobi o kojem je riječ u glavnom postupku proizlazi iz mjere predviđene nacionalnim zakonodavstvom u smislu članka 2. stavka 5. Direktive 2000/78.
- 57 Kao drugo, valja ispitati nastoji li se navedenom mjerom ostvariti neki od ciljeva navedenih u navedenom članku 2. stavku 5., a osobito cilj „zaštite prava i sloboda drugih ljudi”.
- 58 U tom pogledu, kao što to proizlazi iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje, zakonodavstvom na temelju kojeg je donesena ta mjera nastoji se postići cilj zaštite samoodređenja osoba s invaliditetom, uz jamčenje prava na izražavanje želja i na slobodu izbora navedenih osoba prilikom donošenja odluka o uslugama osobne pomoći i njihovu pružanju, s obzirom na to da se te usluge odnose na sva područja života i duboko prožimaju privatni i intimni život osoba koje ih primaju. Stoga je cilj navedenog zakonodavstva osigurati pravo osoba s invaliditetom da svoje životne uvjete ustroje na najsamostaliji i najneovisniji mogući način.
- 59 Kao što je to istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 63. svojeg mišljenja, takav cilj obuhvaćen je člankom 2. stavkom 5. Direktive 2000/78 u dijelu u kojem se odnosi na zaštitu prava na samoodređenje osoba s invaliditetom, na temelju kojeg one moraju moći odabrati kako, gdje i s kime žive.
- 60 Takvo pravo nužno podrazumijeva mogućnost osmišljavanja usluge osobne pomoći koja će im se pružiti, što uključuje definiranje kriterija za odabir osobe zadužene za pružanje takve usluge i aktivno sudjelovanje u postupku zapošljavanja te osobe.
- 61 U tom pogledu valja naglasiti, s jedne strane, da se pravom na izražavanje želja i na slobodan izbor iz točke 58. ove presude konkretizira pravo osoba s invaliditetom na mjere čiji je cilj osiguravanje njihove samostalnosti, društvene i profesionalne uključenosti te njihovo sudjelovanje u životu zajednice, što je dio prava priznatih pravom Unije, u skladu s člankom 26. Povelje.
- 62 S druge strane, poštovanje samoodređenja osoba s invaliditetom također je cilj utvrđen u članku 19. Konvencije UN-a, na čije se odredbe može pozivati u svrhu tumačenja odredaba Direktive 2000/78, uključujući njezin članak 2. stavak 5. Naime, potonja se mora, u mjeri u kojoj je to moguće, tumačiti u skladu s tom konvencijom (vidjeti u tom smislu presudu od 11. rujna 2019., Nobel Plastiques Ibérica, C-397/18, EU:C:2019:703, t. 40. i navedenu sudsku praksu).
- 63 Kao treće, valja provjeriti proizlazi li različito postupanje na temelju dobi, poput onog o kojem je riječ u glavnom postupku, iz mjere potrebne radi zaštite prava i sloboda drugih ljudi u smislu članka 2. stavka 5. te direktive i, osobito, radi zaštite prava na samoodređenje dotične osobe s invaliditetom prilikom pružanja usluga osobne pomoći.
- 64 U ovom je slučaju razvidno da navođenje davanja prednosti dobnoj skupini od 18 do 30 godina u predmetnoj ponudi za zaposlenje proizlazi iz osobne potrebe osobe A da joj se pruži osobna pomoć radi potpore u svim područjima njezina svakodnevnog društvenog života kao studentice

od 28 godina, pri čemu takva pomoć utječe na njezin privatni i intimni život u pogledu općih zadaća koje se ne odnose samo na organizaciju njezina svakodnevnog života, uključujući planiranje strogo osobnih potreba, nego i na vođenje njezina društvenog i kulturnog života. Iz spisa kojim Sud raspolaže proizlazi da je navedeno davanje prednosti određenoj dobnoj skupini bilo osobito motivirano okolnošću da se osoba koja pruža pomoć trebala lako moći uključiti u osobno, društveno i sveučilišno okruženje osobe A.

- 65 Prema tome, u situaciji poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku, uzimanjem u obzir preferencije koju je u odnosu na određenu dobnu skupinu izrazila osoba s invaliditetom koja koristi usluge osobne pomoći može se promicati poštovanje prava na samoodređenje te osobe prilikom pružanja tih usluga osobne pomoći, u mjeri u kojoj je razumno očekivati da se osoba koja pripada istoj dobnoj skupini kao i osoba s invaliditetom lakše uključi u njezino osobno, društveno i sveučilišno okruženje.
- 66 Stoga je, pod uvjetom da sud koji je uputio zahtjev provede provjere s obzirom na sve okolnosti glavnog predmeta, očito da različito postupanje na temelju dobi, poput onog o kojem je riječ u glavnom postupku, proizlazi iz mjere potrebne radi zaštite prava i sloboda drugih ljudi u smislu članka 2. stavka 5. Direktive 2000/78.
- 67 Slijedom toga, budući da različito postupanje na temelju dobi može biti opravdano s obzirom na taj članak 2. stavak 5., pod uvjetom da proizlazi iz mjere potrebne radi zaštite prava i sloboda drugih ljudi u smislu te odredbe, nije potrebno ispitivati može li se ono opravdati i na temelju članka 4. stavka 1., članka 6. stavka 1. i/ili članka 7. Direktive 2000/78.
- 68 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na postavljeno pitanje valja odgovoriti tako da članak 2. stavak 5. Direktive 2000/78, u vezi s člankom 26. Povelje i člankom 19. Konvencije UN-a, treba tumačiti na način da mu se ne protivi to da zapošljavanje osobe koja pruža osobnu pomoć bude podvrgnuto uvjetu dobi, na temelju nacionalnog zakonodavstva koje predviđa uzimanje u obzir pojedinačnih želja osoba koje, zbog svojeg invaliditeta, imaju pravo na usluge osobne pomoći, ako je takva mjera potrebna radi zaštite prava i sloboda drugih ljudi.

## **Troškovi**

- 69 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (drugo vijeće) odlučuje:

**Članak 2. stavak 5. Direktive Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja, u vezi s člankom 26. Povelje Europske unije o temeljnim pravima i člankom 19. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom, koja je u ime Europske unije odobrena Odlukom Vijeća 2010/48/EZ od 26. studenoga 2009.**

**treba tumačiti na način da mu se:**

**ne protivi to da zapošljavanje osobe koja pruža osobnu pomoć bude podvrgnuto uvjetu dobi, na temelju nacionalnog zakonodavstva koje predviđa uzimanje u obzir pojedinačnih želja**

**osoba koje, zbog svojeg invaliditeta, imaju pravo na usluge osobne pomoći, ako je takva mjera potrebna radi zaštite prava i sloboda drugih ljudi.**

Potpisi